

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยมีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติ เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ การเรียนการสอนภาษาไทยมุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษาทั้งในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน ตามควรแก่วัย เห็นคุณค่าของภาษาสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อความคิด ความเข้าใจ รักการอ่าน แสวงหาความรู้ และมีเหตุผล (กรมวิชาการ, 2532)

การติดต่อสื่อสารระหว่างคนไทยทั้งชาติเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าคนไทยปราศจากเครื่องมือในการสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ความต้องการ ความรู้ หรือประสบการณ์ทั้งหมดจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะต้องใช้กิริยา อากักร น้ำเสียง ท่าทางหรือภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาไทยแทนซึ่งลักษณะดังกล่าว อาจเป็นสาเหตุให้คนไทยเราไม่เข้าใจซึ่งกันและกันดังนั้นสมควรที่คนไทยจะต้องเรียนรู้ภาษาไทยอย่างดีที่สุด เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้ภาษาของตนเองอย่างถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันทั้งยังสามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาตนเองซึ่งนำไปสู่การพัฒนาสังคม และส่งผลไปถึงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติตามลำดับ

จุดประสงค์สำคัญในการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาคือ ให้นักเรียนมีทักษะทางภาษา คือ ทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อให้สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้วิทยาการต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและมีศิลปะในการใช้ภาษาให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคมได้

ทักษะทางภาษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะในชีวิตของคนเรานับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการปฏิบัติงาน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะอยู่โดยลำพังคนเดียวในโลกได้ การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกับคนอื่น ได้ก็จำเป็นต้องติดต่อกับคนอื่น ดังนั้นในชีวิตประจำวันของคนเราจึงมีความจำเป็นต้องใช้ทักษะทางภาษา

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ด้วยดี ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ ฉะนั้นการพัฒนาคุณภาพของประชากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาประเทศ การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา

คุณภาพประชากร ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานแก่ครูใหญ่และนักเรียน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน (อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2532) ความเป็นมา "การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ค่านิยม และ คุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชากรที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มิอยู่ในตัวบุคคลทุกคน เป็นความสามารถในการคิดแบบบูรณาการที่สามารถ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในแง่มุมใหม่สร้างเป็นความคิดใหม่หรือผลผลิต ใหม่ๆ ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ประเทศใดก็ตามที่สามารถแสวงหา พัฒนา และดึงเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนออกมาใช้ให้เกิด ประโยชน์ได้มากเท่าใดก็ยิ่งมีโอกาสพัฒนาและเจริญก้าวหน้าได้มากเท่านั้น (อารี รังสินนท์, 2532) ทั้งนี้เพราะคนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะกล้าคิด กล้าใช้จินตนาการ จนสามารถ สร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ ในรูปสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ตลอดจนการคิดค้นพบทฤษฎี แนวคิดและ วิธีการต่างๆ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา ประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่มีความค่า และ เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้เพิ่มพูนได้ด้วยการสอน ฝึกฝน และการฝึกปฏิบัติที่ ถูกวิธี การส่งเสริม การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แก่นักเรียนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญหลาย ประการเช่น การจัดบรรยากาศในห้องเรียน ความพร้อมของอุปกรณ์การเรียนการสอน เทคนิค และวิธีสอน และจากการศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กและลำดับ ขั้นของการเล่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่าความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์ในทางบวก (Correlates Positively) กับพัฒนาการทางการเล่นของเด็ก (Fielelon and Ross, อ้างถึงใน เลขา ปิยะอจริยะ, 2525)

กิจกรรม "การเล่น" ประกอบการสอนภาษาไทย จัดเป็นสิ่งจำเป็นจะช่วยช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น และเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนเห็นคุณค่า เกิดความเข้าใจใน บทเรียนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้กิจกรรม "การเล่น" ประกอบการสอนยังช่วยฝึกทักษะ ให้ดียิ่งขึ้นด้วย (อัจฉรา ชิวพันธ์, 2530) การเล่นเป็นเรื่องสำคัญต่อเด็กมาก ทั้งนี้เพราะการเล่นเป็นวิธีการที่ เด็กจะตอบสนองต่อความสนใจใคร่รู้ของตัวเอง และการสร้างประสบการณ์ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้กับตัวเอง ในขณะที่เด็กกำลังเล่นนั้นก็แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่ง เป็นความสามารถส่วนรวมที่มีอยู่ในตัวออกมา เช่น ความสามารถในการใช้ร่างกาย ภาษา การแสดงออกทางอารมณ์และความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่ผู้ใหญ่บางคนคิดว่า การเล่นของเด็กเป็นสิ่งที่ เด็กทำไปโดยไม่รู้อะไร ซึ่งที่แท้จริงแล้ว การเล่น ก็คือการทำงานในชีวิตของเด็กและเป็น กิจกรรมที่เด็กต้องทำ (วิราภรณ์ ปานาทกุล, 2531)

การสอนแบบเล่นปนเรียนนั้นต้องการให้เด็กได้รับความรู้ และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

การมีวินัยในตนเอง ในขณะที่เด็กเล่น เด็กจะได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว เด็กไม่รู้ลึกแคว้งเครียดต่อการเรียน ในทางตรงกันข้ามกลับรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน เพราะเด็กคิดว่าตัวเองกำลังเล่น แต่ผู้สอนรู้ว่าเด็กกำลังเรียน สิ่งที่สำคัญที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ กิจกรรมการเล่น ครูผู้สอนจะต้องนำการเล่นที่มีคุณค่าต่อการเรียนการสอนมาให้เด็กได้เล่นกัน และกิจกรรมการเล่นที่ควรพิจารณานำมาใช้ก็คือ การละเล่นของเด็กไทย ทั้งนี้เพราะมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนหลายประการ ได้แก่

1. เป็นการเล่นไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ส่วนใหญ่จะเล่นเป็นหมู่ ซึ่งทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าการอยู่ในหมู่คณะเป็นสิ่งที่มีความสุข สนุกสนาน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีอุปนิสัยรักหมู่คณะฝึกให้รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคม อันจะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กให้ดียิ่งขึ้น
2. เป็นการเล่นที่ไม่เน้นอุปกรณ์หรือเครื่องประกอบการเล่นมากนัก ถ้ามีมักเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายสะดวกสบายและประหยัด ซึ่งเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนประถมศึกษา
3. ไม่มีกติกาซับซ้อน เป็นการเล่นที่ง่าย เด็กมีอิสระในการเล่นอย่างสนุกสนานเป็นการฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่จะคิดการเล่น และกติการ่วมกันอย่างสนุกสนานเหมาะสม
4. เป็นการเล่นเพื่อการออกกำลังกายเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้มีความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวร่างกาย ในขณะเดียวกันก็ฝึกความเป็นคนช่างสังเกต มีไหวพริบความแม่นยำ การตัดสินใจและความพร้อมเพรียง การเล่นจึงไม่มีผู้แพ้ชนะ โดยเด็ดขาดมักจะผลัดกันแพ้ชนะ
5. การเล่นบางประเภทมีเนื้อร้องและบทสันทนาประกอบทำให้เพิ่มความสนุกสนานมากขึ้น (ผะอบ โปะชะกฤษะ, จูะปะนีย์ นาคทรพร และคิวพร สุคนธวงศ์เฒ่า, 2522)

กระทรวงศึกษาธิการยังกำหนดให้การละเล่นของเด็กไทยนั้น เป็นกิจกรรมหนึ่งในหลักสูตรที่ครูสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาอื่น ๆ ได้อีกด้วย เพราะการละเล่นของเด็กบางอย่างนั้น อาจจะนำมาเป็นกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมการเรียนโดยตรง กิจกรรมเสริมบทเรียน สรุปบทเรียนและยังสามารถถ่ายทอดโอนความรู้ จากวิชาหนึ่งไปยังอีกวิชาหนึ่ง โดยผู้เรียนจะได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนานไปพร้อม ๆ กัน (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2523)

การละเล่นของเด็กไทย เป็นการเล่นรูปแบบหนึ่งซึ่งแสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สืบทอดมาในวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการเล่นที่สนุกสนานไม่มีกติกาซับซ้อน เล่นได้ง่ายมีคุณค่าส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรม สังคม และภาษา และการละเล่นของเด็กไทย ยังช่วยส่งเสริม พัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะนำเอาการละเล่นของเด็กไทยมาพัฒนาทักษะทางภาษาและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งพวกเขาเหล่านี้ควรจะได้รับความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ และเป็นผู้สืบทอดมรดกของชาติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางภาษาในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษาโดยการฝึกด้วยกิจกรรมการละเล่นของเด็กไทย กับการพัฒนาทักษะทางภาษาตามคู่มือครู กระทรวงศึกษาธิการ

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษา โดยการฝึกด้วยกิจกรรมการละเล่นของเด็กไทยกับการพัฒนาทักษะทางภาษาตามคู่มือครู กระทรวงศึกษาธิการ

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษาโดยการฝึกด้วยกิจกรรมการละเล่นของเด็กไทยมีทักษะทางภาษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษาตามคู่มือครู กระทรวงศึกษาธิการ

1.3.2 นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษา โดยการฝึกด้วยกิจกรรมการละเล่นของเด็กไทยมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษาตามคู่มือครู กระทรวงศึกษาธิการ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเสถียร จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 294 คน

1.4.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2538 โรงเรียนบ้านสตึก กลุ่มโรงเรียนบ้านสตึก สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเสถียร จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 25 คน กลุ่มควบคุม 25 คน

1.4.3 ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้นได้แก่ การพัฒนาทักษะทางภาษา 2 วิธี คือ

- การฝึกด้วยกิจกรรมการละเล่นของเด็กไทย
- การฝึกทักษะภาษาตามคู่มือครู กระทรวงศึกษาธิการ

ตัวแปรตามได้แก่

- ทักษะทางภาษา
- ความคิดสร้างสรรค์

1.4.4 ระยะเวลาในการทดลอง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2538 ใช้เวลาสอนกลุ่มละ 12 ชั่วโมง 36 คาบ ชั่วโมงละ 3 คาบ คาบละ 20 นาที

1.4.4 เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง บทที่ 13-17

- บทที่ 13 เรื่องสองเกลอเจอหมี
- บทที่ 14 เรื่องไปตุรอยเต่า
- บทที่ 15 เรื่องน้ำใจนักกีฬา
- บทที่ 16 เรื่องคนเก่งเมืองลับแล
- บทที่ 17 เรื่องพระยาจันทน์

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.5.1 โรงเรียนที่ใช้ในการทดลอง เป็นโรงเรียนที่สอนกลุ่มทักษะภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และนักเรียนอาจเคยได้รับประสบการณ์ในการเล่นของไทยมาแล้ว หรือไม่มีประสบการณ์ในการเล่นของเด็กไทยก็ได้

1.6. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ทักษะทางภาษา หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี และใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประกอบไปด้วยทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน วัดด้วยเครื่องมือวัดความสามารถทางภาษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2534 ของกองวิชาการ ของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทักษะทางภาษาวิชาภาษาไทย จำนวน 4 ฉบับ คือ

- ฉบับที่ 1 เป็นการทดสอบอ่านจับใจความ
- ฉบับที่ 2 เป็นการทดสอบการฟัง
- ฉบับที่ 3 เป็นการทดสอบการเขียน
- ฉบับที่ 4 เป็นการทดสอบการพูด

1.6.2 ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางสมอง ที่คิดในลักษณะเอนกนิยมนำไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลง ปรับแต่ง จากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อตนเองและสังคม วัดด้วยแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ด้วยรูปภาพแบบ เอ ของ ดร. พอล อี ทอแรนซ์ ที่แปลเป็นไทยและปรับปรุงให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กไทยโดย ดร. อารี รังสินันท์ องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่

1.6.2.1 ความคิดริเริ่ม หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดธรรมดาเป็นลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นครั้งแรก เกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้น เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

1.6.2.2 ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทหลายทิศทาง

1.6.2.3 ความคิดคล่องตัว หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบในปริมาณที่มากและไม่ซ้ำกันภายในเรื่องอันเดียวกันในเวลาจำกัด

1.6.2.4 ความคิดละเอียดลออ หมายถึง ความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้มีความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.6.3 การละเล่นของเด็กไทย หมายถึง เป็นการละเล่นต่างๆ ของเด็กไทยที่นิยมเล่นกันในชีวิตประจำวันโดยสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน ซึ่งบางประเภทมีบทร้องและบทรำประกอบ ส่วนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กำหนดขึ้นเอง ตามข้อตกลงของกลุ่มผู้เล่นในแต่ละท้องถิ่น บางครั้งก็เล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง แต่บางครั้งก็เล่นเพื่อการแข่งขัน

1.6.4 การฝึกทักษะทางภาษาโดยการฝึกด้วยกิจกรรมการละเล่นของเด็กไทย หมายถึง การนำเอาการละเล่นของเด็กไทยที่ผ่านการคัดเลือกแล้วมาพัฒนาทักษะทางภาษา

1.6.5 การฝึกทักษะทางภาษาตามคู่มือครู หมายถึง การพัฒนาทักษะทางภาษาให้เด็กนักเรียนตามคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานทางภาษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เล่มที่ 2 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในการพัฒนาทักษะทางภาษาและความคิดสร้างสรรค์ โดยการฝึกด้วยกิจกรรมการละเล่นของเด็กไทย

1.7.2 เป็นแนวทางให้ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ปรับปรุงคู่มือครู แบบเรียนให้เหมาะสมต่อไป

1.7.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เห็นคุณค่าของการละเล่นของเด็กไทยว่ามีผลต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเพื่อนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย